

Krystyna Harasimiuk

50 LAT BIBLIOTEKI INSTYTUTU NAUK O ZIEMI

Księgozbiór Biblioteki Instytutu Nauk o Ziemi w ocenie czytelników uznawany jest za jeden z wartościowszych specjalistycznych księgozbiorów z zakresu geografii i geologii w skali ogólnopolskiej. Biblioteka instytutowa została powołana do życia w 1970 r., z chwilą utworzenia na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej instytutów. Bazę stanowiły wówczas zbiory trzech zakładów: Geografii Fizycznej, Geologii i Geografii Ekonomicznej.

Książki zaczęto gromadzić z chwilą utworzenia wiosną 1945 r. Katedry Geografii – późniejszego Zakładu Geografii Fizycznej. Książką, która otrzymała numer inwentarzowy 1 był *Podręczny słownik geograficzny* Edwarda Maliszewskiego i Bolesława Olszewicza z 1929 r. Wpis miał miejsce 14 maja 1945 r.

Twórcą i wieloletnim opiekunem Biblioteki był prof. dr Adam Malicki, organizator lubelskiej geografii uniwersyteckiej. Początkowo Biblioteka mieściła się w pomieszczeniach przy ul. Narutowicza 30. Książki gromadzone były w pokojach pracowników, co bardzo utrudniało zarówno korzystanie z nich, jak i fachową opiekę nad księgozbiorem. Obecne pomieszczenia przy ul. Akademickiej 19 otrzymała Biblioteka dopiero w 1962 r. Księgozbiór z 334 pozycji w roku założenia, tj. 1945, rozrósł się do chwili obecnej do 90 000 pozycji (druki ciągłe i zwarte łącznie). Integralną częścią Biblioteki są zbiory map i atlasów w liczbie około 22 000 egzemplarzy. Przez wiele lat księgozbiór był systematycznie uzupełniany drogą zakupów w księgarniach, antykwariatach oraz na aukcjach antykwarycznych. Znaczną część stanowią dary pochodzące szczególnie z pierwszego okresu tworzenia Biblioteki. W latach 1948–1949 około 500 pozycji (książki i mapy) Biblioteka otrzymała ze składnicy zbiorów poniemieckich w Szczecinie. W prywatnym archiwum profesora Henryka Maruszczaka (wówczas magistra) zachowały się protokoły zdawczo-odbiorcze tej transakcji. To właśnie mgr H. Maruszczak był odpowiedzialny za wybór i transport do Lublina książek i map dla Biblioteki Katedry Geografii. Oprócz prof. Adama Malickiego ogromne zasługi w tworzeniu geograficznego zbioru na Uniwersytecie miał prof. Franciszek Uhorczak. Obydwaj profesorowie byli uczniami Eugeniusza Romera we Lwowie, najwybitniejszego geografa polskiego XX w. Z romerowskiej szkoły geograficznej wynieśli wielką pasję bibliofilską i przeświadczenie,

że dobrze zorganizowana biblioteka jest najważniejszym warsztatem pracy naukowej. Prof. Adam Malicki należał do tej grupy geografów, których cechowała ogromna wszechstronność zainteresowań. Wprawdzie za główną dyscyplinę swoich zainteresowań w rezultacie obrał geomorfologię, to z wielkim oddaniem poświęcał się historii geografii i geografii historycznej¹. Profesor F. Uhorczał przeszedł do historii geografii jako znakomity kartograf. Był w tej dyscyplinie bardzo nowatorski. Znany był również jako bibliofil². Dzięki miłości do książki i historii nauki obydwu wspomnianych profesorów Biblioteka posiada bardzo bogatą kolekcję geograficznej książki wydawanej po polsku w wieku XIX, ze szczególnym uwzględnieniem literatury podręcznikowej. W zbiorach znajdują się fundamentalne XIX-wieczne dzieła twórców geografii uniwersyteckiej w Europie. Dla przykładu można wymienić Karola Rittera 19 tomów *Erdkunde...* (1845–1862), *Kosmos* Aleksandra Humboldta (tłumaczenie polskie, Warszawa 1852) oraz Elizeusza Reclus *Nouvelle géographie universelle*, która uważana jest za pierwszą geograficzną monografię świata, wydawaną w latach 1876–1894. Udało się zgromadzić około 30 starodruków. Do najciekawszych należą niewątpliwie *Orbis Polonus...* t. I z 1641 r. Szymona Okolskiego, *Strabonis de situ orbis* t. I i II z 1652 r., Sebastiana Münstera *Cosmographia* z 1578 r. oraz Gabriela Rzączyńskiego *Historia naturalis curiosa Regni Poloniae...* z 1721 r.

Dużym bogactwem Biblioteki są niewątpliwie wydawnictwa ciągłe – blisko 1500 tytułów, z czego około 400 otrzymywanych jest na bieżąco. Czasopisma pozyskiwane są drogą prenumeraty oraz drogą wymiany. W 1946 r. została nawiązana wymiana z wieloma wydawnictwami z całego świata w zamian za tomy „Annales UMCS”, sec. B (Geographia, Geologia, Mineralogia, Petrographia). Od połowy lat siedemdziesiątych z różnych powodów wymiana czasopism malała, a skąpe fundusze dewizowe nie pozwalały na prenumeratę tych tytułów, które przestały przychodzić. Mimo to Biblioteka posiada bogaty wachlarz czasopism specjalistycznych. Na uwagę zasługuje „Petermanns Geographische Mitteilungen” (1857–1990), „Geographische Zeitschrift” (od 1895 r. na bieżąco), „Annals of the Association of American Geographers” (od 1911 r. na bieżąco), „Annales de Géographie”, „Revue de Géographie Alpine”, „Geografiska Annaler”, „Geographical Journal” (od 1940 r. na bieżąco).

W zbiorach Biblioteki znajduje się wiele polskich przedwojennych czasopism. Należy wymienić tu: „Wiadomości Geograficzne”, „Wiadomości Służby Geograficznej”, „Kosmos ser. A i B” od roku 1876, „Atlas Geologiczny Galicji”, „Prace Geograficzne” wydawane przez Eugeniusza Romera, „Pamiętnik Towa-

¹ A. Bogusz A., *Bibliografia prac prof. dr. hab. Adama Malickiego*, Lublin 1984.

² W. Grygorenko, *Powitanie i życiorys naukowy*, w: *Z kręgu Romerydów. Profesor Franciszek Uhorczał*, Wydawn. UMCS, Lublin 1984, s. 7-12.

rzystwa Tatrzańskiego”, „Polski Przegląd Kartograficzny”, bogaty zbiór serii Polskiej Akademii Umiejętności³.

W zbiorach specjalnych na uwagę zasługują stare atlasy. Do najciekawszych można zaliczyć *Atlas Drogi Francji* z 1771 r. dla dylizansów i kupców, o rozmiarach 11–6,5 cm, oprawny w skórę, *Atlas dziecinny...* Szybińskiego z 1771 r., *Atlas do badań starożytności we względzie geografii* Joachima Lelewela z 1818 r., atlas geograficzny łacińsko-francuski z 1753 r. oraz atlas do nauki astronomii z 1664 r. wydany w Amsterdamie. W zbiorach specjalnych znajduje się też *Carte de la Pologne* Rizzi-Zannoniego z 1772 r. Cenną pozycją jest też *Karta topograficzna Królestwa Polskiego* w skali 1:126 000 (tzw. mapa kwaternistrzostwa z 1839), unikalna wersja druku oliwkowego z wytłoczoną pieczęcią sztabu armii carskiej.

Dzień dzisiejszy Biblioteki to systematyczne gromadzenie literatury geograficznej w szerokim zakresie. Gromadzone są wydawnictwa akademickich ośrodków geograficznych w Polsce. Utrzymywana jest prenumerata prestiżowych czasopism zagranicznych oprócz tych, które pozyskiwane są drogą wymiany. W ostatnich latach został zgromadzony bogaty księgozbiór z zakresu ochrony środowiska. Przyciąga on czytelników także spoza uczelni, głównie ze szkół średnich. Należy zaznaczyć, że Biblioteka Instytutu Nauk o Ziemi jest w chwili obecnej bazą dydaktyczną dla kilku kierunków studiów (studia geograficzne dzienne i zaoczne, studia biologiczne oraz studia międzywydziałowe z ochrony środowiska). Księgozbiór Biblioteki niejednokrotnie prezentowany był na wystawach okolicznościowych, organizowanych przez Bibliotekę Główną UMCS. Ze względu na bogaty zasób z zakresu nauk geograficznych i geologicznych Biblioteka INoZ znajduje się w sieci biblioteczno-informacyjnej Centralnej Biblioteki Technicznej AGH w Krakowie, pozostając w sieci biblioteczno-informacyjnej UMCS.

W minionym okresie w Bibliotece pracowało kilka osób, spośród których na przypomnienie zasługują: mgr Krystyna Bilaska w latach 1957–1964, mgr Halina Maliszewska (1964–1973), Zofia Wójcik (1964–1970), mgr Lilianna Madej (1973–1987), mgr Alina Siczek (1972–1981) oraz Anna Pokrzywa (1972–1992). Biblioteka miała szczęście do opiekunów. W uznaniu zasług twórcy księgozbioru – prof. Adama Malickiego Biblioteka otrzymała imię Profesora po Jego śmierci w 1981 r. Wszyscy dyrektorzy Instytutu: profesorowie Edward Michna, Henryk Maruszczak, Józef Wojtanowicz, Andrzej Henkiel oraz obecny – Krzysztof Wojciechowski traktowali Bibliotekę jak przysłowiowe oczko w głowie. Dzięki harmonijnej współpracy zespołu pracowników z władzami Instytutu możemy kontynuować dzieło rozpoczęte 50 lat temu.

Biblioteka zatrudnia 4 osoby: dwóch kustoszy na etatach Biblioteki Głównej (mgr Renata Cebulak i mgr Hanna Myna) oraz dwie osoby na etatach naukowo-

³ W. Gibka, K. Harasimiuk, *Biblioteka Instytutu Nauk o Ziemi*, „Biuletyn Biblioteki UMCS” 1978, r. XXVI, nr 3, s. 34-37.

technicznych w Instytucie Nauk o Ziemi (mgr Wanda Gibka i dr Krystyna Hara-simiuk). Zbiory kartograficzne prowadzi mgr Andrzej Szwaczko. Należy podkreślić ogromne zaangażowanie całego zespołu. Wszyscy pracownicy są po studiach geograficznych, co zapewnia fachowość w gromadzeniu i opracowywaniu księgozbioru.

Do dyspozycji czytelników znajdują się katalogi: alfabetyczny i działowy oraz katalog zawartości wybranych czasopism geograficznych. Ważną formą działalności jest informacja naukowa. Wysoka profesjonalność zespołu zapewnia jej wysoki poziom, co dobrze jest oceniane, szczególnie przez studentów. W Bibliotece powstają: bibliografie prac naukowych pracowników Instytutu oraz bibliografie tematyczne. Zespół z zapałem włącza się do prac ogólnoinstytutowych (pomoc przy organizacji zjazdów naukowych i konferencji).

W Bibliotece powstają również opracowania z zakresu historii nauk o ziemi. Została obroniona praca doktorska. Obecnie realizowany jest temat w ramach badań statutowych *Geografia na uniwersytecie lwowskim w latach 1882–1939*.

W kolejne 50-lecie Biblioteka Instytutu Nauk o Ziemi wkracza z nadzieją, że uda się pokonać próg komputeryzacji oraz że w niedalekiej przyszłości zostaną poprawione warunki lokalowe.